

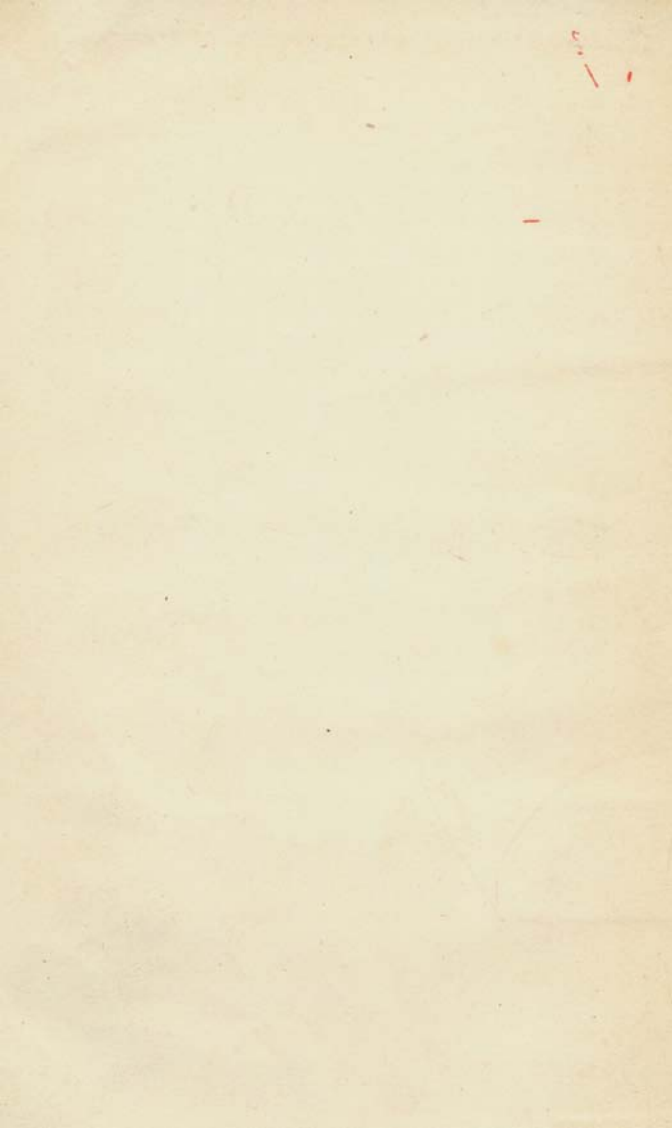
201.3

W-59

59.

3643

2004

1625

59

ԱՆՆԱՒԱՐՆԵՐ

201.3

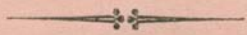
Ա-59

ԿՂԵՄ

185-ԱԶ

~~№ 102.~~

59

1006
29278

Սնվելու հարցը մասնավորապես :

Երես 5 :

Ի ԶՄԻՌՆԵՐ

Ի Տպարանի Առկելեմոս Առիֆիթի :

1841

Մահ եւ Վրիստոնէայ :

Մահը որ մը Վրիստոնէի մը դէմ ելաւ, ու ըս-
կըսեցին այսպէս խօսակցիլ իրարու հետ :

“Վարի եկար՝ ո՛վ անմահութեան դեսպան ,
հաղար բարի եկար” ըսելով ողջունեց Վրիստո-
նեան մահը :

Մահ. Ըստ ի՞նչ համարձակութիւն է ո՛վ որդի
մեղաց , չե՞ս վախնար իմ մօտենալէս :

Վրիստոնէայ . Ըէ. ան որ բարի Վրիստոնեայ
է՛ կրնայ քու երեսդ նայիլ առանց վախնալու :

Մահ. Արնան նայիլ ինձի առանց սարսափե-
լու , որ ես հիւանդութեամբ ու չարչարանքներով
քեզ կրնեղեմ . կրնա՞ս համբերել ան պաղ քրք-
տինքներուն որ իմ թևերէս կրկաթեցունեմ :

Վրիստոնէայ . Զրամերես , ատոնց մէկը իմ
սրտիս մէջը վախ մը չի ձգեր :

Մահ. Արզարմանամ , ի՞նչ է պատճառը քու
չի վախնալուդ . ըսէ ինձի որ գոնէ սիրտս հանգչի :

Վրիստոնէայ . Պատճառը ան է որ աղէկ գի-
տեմ թէ քու արագութեամբ ինձի մօտենալդ մի-
այն քիչ մը ժամանակ իմ մարմինս նեղելու հա-
մար է . բայց իմ հոգւոյս վրայ բնաւ զօրութիւն
չունիս :

Մահ. Գունն ո՛վ ես ո՛վ մահկանացու , որ իմ
քեզի երեկըս զօրութիւն չի պիտի ունենայ քեզ
դողացունելու :

Վրիստոնեայն քաղցրութեամբ ժպտելով
մահին երեսն ՚ի վեր՝ ըսաւ , “Ես Վրիստոնեայ
մըն եմ , մահուան զօրութիւնը Յաղթողին արիւ-
նովը արդարացած” :

ԼՆՆԻՍՏԻԹԵՆ

ԴԷԾ

Սոփիան ո՞ր գրատեսուցիչը

Պեղեցկատեսիլ քաղաքի մը մէջ մեծ պատուով և բնական պարգևներով զարգացած իրաւագէտ մարդ մը կրբնակէր, և ես անոր բարոյական վարքը մասնաւորապէս չեմ գիտեր, բայց միայն որ իր հայհոյիչ ըլլալը ամէնուն յայտնի էր : Ինչպէս որ ինքը Լիփրիկեցի սև ծառայ մը ունէր՝ որուն հետ խիստ անողորմաբար վարվելով իր հայհոյելը իր գրացիները կըլսէին :

()ը մը աս պարոնը բարեպաշտ Վրիստոնէի մը հանդիպեցաւ, որ անիկա ալ իրաւագէտ էր՝ ու ըսաւ անոր. “Վարեկամ, Վրիստոնէական կրօնքին ճշմարտութիւնը քննել կուզեմ, արդեօք ո՞ր գիրքը ինձի կարդալու յարմար կըսեպէք Վրիստոնէութիւնը ստուգելու համար” :

Վարեպաշտօն իրաւագէտը անոր ըրած խնդիրքին զարմանալով՝ պատասխանեց. “Վարեկամ, ատ անանկ խնդիր մըն է՝ որն որ շատ առաջուց պէտք էր ձեզի ստուգել, պէտքը չէր որ ասանկ հարկաւոր նիւթին քննելը մինչև աս վերջին ատենները թողէիք” :

“Մ^ո, հիմայ շատ ուշ է՝ ըսաւ հարցունողը , ես աղէկ մը չէի գիտեր , բայց միշտ կը մտմտայի թէ իմաստուն մարդոց շատերէն անարգված է Վրիստոնէութիւնը : Ինչ և իցէ՝ հիմայ ես աղէկ մը հասկընալ կուզեմ ատնիւթը . քանզի մեռցունող ախտ մը ունիմ իմ վրաս , (ինչպէս որ իմ բժիշկըս կըսէ ,) որով հաւանականաբար չեմ կրնար երկար ատեն ապրիլ , բայց միայն տարի ու կէս , կամ երկու տարիի չափ : Ուրեմն ո՞ր գիրքը կարգալ կըխրատէք զիս , Տէր իմ :”

“Մտուածաշունչ գիրքը” , ըսաւ մէկայլ :

“Արթեմ իմ միտքս չէք իմանարկոր ,” ըսաւ նորէն անհաւատը , բարեպաշտին պէս ինքը հիմայ զարմանալով . “ես Մտուածաշունչ գիրքին ճշմարտութիւնը քննել կուզեմ” :

“Աս ալ անոր համար Մտուածաշունչ գիրքը կարդալ կըխրատեմ քեզ” , կրկնեց նորէն իր Վրիստոնէայ բարեկամը . “և պատճառներն ալ ցուցընեմ քեզի : Մռաջինն աս է՝ որ եթէ նիւթի մը վերայ վիճարանութիւն ընել ուզենք նէ , պարտինք սուաջ աղէկ մը գիտնալ ան նիւթին ինչ ըլլալը , ու ետքը անոր վրայ վիճարանութիւն ընել . բայց ասոր հակառակ անհաւատներուն շատերը բոլորովին տեղեակ չեն Սուրբ Վիրքին : Արկորդ՝ ես աղէկ գիտեմ որ Սուրբ Վիրքին ճշմարտութեանը համար շատ զօրաւոր նշաններ կան իր մէջը . սյսինքն՝ սրբութիւն , իմաստութիւն , բարութիւն , խորունկութիւն , և այլն” :

“Աւո՞ակէց սկըսեմ , ‘Սո՞ր Ատակորանէն’ , հարցուց անհաւատը :

“Չէ , Մտուածաշունչին սկիզբէն՝ Նանդոց գիրքէն” , ըսաւ մէկայլ :

Ինհաւատը Մտուածաշունչ մը ծախու առաւ՝

տուն գնաց նստեցաւ ու սկըսեց շատ զգուշու-
թեամբ կարդալ անիկա, և իր սուր ու աղէկ վար-
ծըված միտքին զօրութիւնովը քննել Մատուածա-
շունչին ճշմարտութիւնը սաստկութեամբ, բայց
արդարապէս. և երբոր կըշարունակէր իր կարդա-
լը՝ իր պաշտօնակից բարեկամը երբեմն տեսնալու
կուգար: Մնհաւատը ազատաբար կըխօսէր անոր
հետ իր կարգացածներուն վրայով, և կամ անոր
առջեւ կըդնէր իր հակառակութիւնները, թէ
ինքը իր կարգացածներուն մէկին կըհաճէր, մէ-
կային ազդու ու գեղեցիկ ըլլալը կըդատէր, բայց
ուրիշի մը չէր կրնար հաւատալ:

Երկուն մը երբոր Վրիստոնեայ իրաւագէտը
անհաւատին տունը գնաց, տեսաւ անիկա՝ որ
խիստ տրամած դէմքով սենեակին մէջը կըպըտը-
տէր և խորունկ մտմըտուքի մէջ ընկզմած էր, և
չիմանալով իր բարեկամին ներս մտնալը, տակա-
ւին կըշարունակէր իր պըտըտելը: Ա երջապէս իր
բարեկամը սկըսեց խօսիլ. «Տէր իմ՝ կերևայ թէ
դուն մութ մտածմունքներու մէջ ես. ի՞նչ կըմըտ-
մըտասկոր»:

«Տասը Պատուիրանքները կարդացի՝ անոր հա-
մար կըմտմըտամկոր». պատասխանեց անհաւա-
տը:

«Շատ աղէկ, ի՞նչ կըխորհիսկոր անոր վրայ-
ով», հարցուց իր բարեկամը:

«Մտաջ պիտի ըսեմ ձեզի ինչ որ սովոր էի մըտ-
մըտալ, պատասխանեց անհաւատը. ես կըկարծէի
որ Սովսէսը ուրիշ մէկը չէր, բայց միայն լեռնե-
րը պըտըտող աւաղակներուն գունդին առաջ-
նորդն էր, որ իր ճարտարմտութիւնովը գերագոյն
իշխանութիւն մը ստացաւ սնապաշտ ժողովըր-
դեան մը վրայ, և թէ՛ Սինայ լեռանը վրայ ար-

Հետտով վառած կրակ երևցուց իրեն յիմար
 Հետևողները զարմացունելու համար, որոնց վա-
 խը և սնապաշտութիւնը՝ ի միասին խառնելված ա-
 նոնց անանկ երևակայել տըւաւ թէ գերբնական
 տեսիլք մըն էրան՝ :

“Բայց հիմայ դուն ի՞նչ կըխորհիսկոր” . ըսաւ
 իր բարեկամը :

“Ըտ օրէնքին Բնութիւնը կընայէիկոր , ը-
 սաւ անհաւատը . և կաշխատէիկոր որ նայիմ ար-
 դեօք կընամ՝ բան մը էվեցունել անոր վրայ , կամ
 անկէց բան մը վերցունել , որ անիկա էվելօք ա-
 ղէկ ընեմ . բայց՝ Տէր իմ , շեմ կընար . ինչու որ
 կատարեալ է ան” :

“Ըռաջին պատուիրանքը , ըսաւ անհաւատը ,
 կուղղէ մեզ դէպի Ստեղծողին , որ զինքը սիրենք
 ու յարգենք մեր բոլոր սրտովը . արգարե առ ի-
 բաւ է . թէ որ ինքն է մեր Ստեղծողը՝ մեր Պաշտ-
 պանը՝ և մեր գերագոյն Բարերարը , պարտինք
 զինքը Ստեղծողի՝ Պաշտպանի՝ և Բարերարի պէս
 պատուել ու սիրել , և ոչ ամենեւին ուրիշ մէկը :

“Նրկորդը՝ կուպաշտութիւնը կարգիլէ , որ
 առ ալ անշուշտ իրաւ է :

“Նորորդը՝ զուր տեղը երգում ընելը կարգիլէ :

“Չորրորդը՝ կրօնքին պաշտօնը կատարելու հա-
 մար որոշեալ ժամանակ մը կըհաստատէ . թէ որ
 Ըստուած կայնէ , անշուշտ պարտինք զինքը պաշ-
 տել : Պէտք է որ արտաքին մեծարտնք մը ըլլայ
 ներքին յարգութիւնը յայտնելու համար : Թէ որ
 պէտք է որ Ըստուած պաշտովի , պէտք է որ անոր
 համար որոշեալ ժամանակ մըն ալ ըլլայ , որ այն-
 պէս ամենքն ալ կարենան պաշտել զինքը միաբա-
 նութեամբ և առանց արգելանաց : Ըստ Ըստուած
 պաշտելու համար եօթը օրէն մէկ օրը շատ չէ ,
 և չեմ գիտեր թէ քիչ է մի :

«Հինգերորդը՝ ընտանի կապակցութենէ առաջ եկած սեփհական պարտաւորութիւնները կրցուցնէ :

«Անկէց ետքը մէկալ Ձեռացած օրէնքներն ալ մեր դրացիներուն դէմ եղած անիրաւութիւնները ու վնասները կրկարգադրեն . որոնք կրբաժնովին կեանքին դէմ եղած վնասներուն , պարկեշտութեան՝ ստացուածքին՝ և անունին : Այլ օրինաւոր ու ազգու խորհուրդ մը հանելով անոնցմէ , ըսաւ անհաւատը , կրդիտեմկոր որ ամէն մէկ օրէնքը իր կարգին մէջը գլխաւոր վնասը կարգիլէ : Անչպէս որ մեծագոյն վնաս է սպաննութիւնը՝ մարդուս կեանքին , շնութիւնը՝ պարկեշտութեան , գողութիւնը՝ ստացուածքին , և սուտ վկայութիւն ընելը՝ անունին : Հիմայ՝ մեծագոյն վնասները անշուշտ կրպարունակեն իրենց մէջը իրենց պղտիկ մասերն ալ . զորօրինակ սպաննութիւնը կրպարունակէ իր մէջը մարդուս կեանքին դէմ եղած բոլոր ուրիշ մանր վնասներն ալ . շնութիւնը կրպարունակէ իր մէջը մաքրութեան դէմ եղած բոլոր ուրիշ մանր վնասներն ալ . նաև ասանկ իմացիր մէկալներն ալ : Այլ այսպէս աս օրէնքը բոլորովին լըմընցած ու կատարեալ է պատուիրանքով մը , որ կարգիլէ մեր ընկերին դէմ եղած ամէն մէկ անվայել բաղձանքն ալ :

«Արխորհէի թէ՛ ըսաւ անհաւատը , Սովսէս ատ օրէնքները ո՞ր տեղ գտաւ . ես հին պատմութիւններուն տեղեակ եմ , որ Ագիպտացիները և անոնց սահմանակից ազգերը կռապաշտ էին . Յոյներն ալ և Հռովմայեցիներն ալ ասանկ էին , և իմաստուն ու ընտիր Յոյները կամ Հռովմայեցիները բնաւ ասոր նման օրինաց գիրք մը չէ տրուին : Սովսէս ո՞ր գրատառ օրէնքը , որ խիտտ

լուսաւորեալ դարերուն իմաստնութենէն ու փի-
լիսոփայութենէն ալ էվելի գերազանց է : Հի-
մակվան դարին հետ բաղդատելով ինքը խիստ
բարբարոսութեան ստեղծները ապրեցաւ, բայց
այսու ամենայնիւ անանկ օրէնք մը տրուաւ, ու-
րուն մէջ բոլոր յաջորդ դարերուն գիտունները ու
փիլիսոփաները չեն կրնար սխալ մը գտնալ :
Աւր գտաւ ան, արդեօք ինքը իր եղած դարին մէ-
ջի մարդիկներէն այնչափ էվելի գիտուն է՞ր մի որ
ասանկ բարձր բանի մը ձեռք զարնէր, չէ . հասցա
հասկըցայ որ ինքը Թ. ր ստացաւ ան, անշուշտ
երկինքէն իջած պիտի ըլլայ ան, համոզվեցայ
թէ Սուրբ Վ. իրքը ճշմարիտ է” :

Ընհաւատը՝ որ ալ անհաւատ չէր, մինչև իր մա-
հը Վ. րիստոնէութեան ճշմարտութեանը հաս-
տատուն հաւատալով իրեք տարիի շափ ապրե-
ցաւ : Ինքը Ըստուածաշունչ գիրքին հեանիք
շարունակեց, և օր ըստ օրէ աղէկ տեղեկութիւն
ունեցաւ անոր . իր հայհոյութիւն ընելը մէկգի
ձգեց . երգումը որչափ որ առաջ իրեն ընտանի
էր նէ, այնչափ ալ հիմայ թշնամի եղաւ իրեն .
երբոր իր առջի ունեցած զուարճասէր ընկերնե-
րը մէկ երգում մը գործածէին նէ, անշուշտ կը-
յանդիմանէր անոնք : Ինքը երգումին անպիտան
ըլլալը ցուցնելով կը համոզէր անոնք, ու կըսէր
թէ ինքը չի կրցաւ մամուսալ առաջ թէ ինչպէս
ցաւալի ու զգուելի է երգումը Վ. րիստոնէի մը,
ինչպէս որ ինքը հիմնայ իմացաւ :

Ես պատմողս՝ շատ ատեն չեղաւ որ աս պատ-
մութիւնը լսեցի, չէ թէ ուրիշ մէկ է մը, բայց աս
երկուքին մէկէն : Կարելի է որ ժամանակ անցնե-
լով թեթեւ փոփոխութիւն մը ըրեր եմ, բայց
կարծեմ որ անշուշտ մեծ չէ : Պ. ր անացի որ շատ

ղգուշութեամբ անսխալ գրեմ' աս պատմութիւնը, և անոր համար թէ որ ուրիշ հարկաւոր և երեւելի բաներ ալ կար նէ, շատ աղէկ չի յիշելու համար ձգեցի անոնք, ու շատ լաւ գիտցածներս գրեցի :

Թող կարգացողը մտածէ աս պատմութեան վրայ, որ ես կը հաւատամ թէ գործնական վարդապետութիւնով առատացեալ է : Գլխաւոր խորհուրդը աս է որ Տասը Պատուիրանքը յիշատակութեան արձան մըն է, մանաւանդ Սինայ լեռանը վրայ եղած Մատուածային գործին՝ այսինքն Տասը Պատուիրանքին տրուվելը յիշատակութեան գերագոյն արձան մըն է : Բայց աս ալ նայէ դուն սիրելիս՝ թէ ինչ տեսակ անհաւատութիւն մը կայ հոս, նայէ իր երկարատեւ ախտէն իր ընդունած օգուտը, և իր Քրիստոնեայ բարեկամին իմաստուն խրատները ու մարգասէր հոգածութիւնը, և Մատուածային նախահանամութեան վայելուչ կարգադրութիւնը, որով աս ամէնը յառաջացաւ, և Տասը Պատուիրանքին պատուականութիւնը Քրիստոնեայ բարեկամին ինչպէս բացատրուվելը, և անհաւատին ինչպէս ղգալը, և Մատուածաւունջ Գիրքին փառաւորեալ ու բարեկարգիչ զօրութիւնը Սուրբ Հոգիին օրհնութիւնովը : Աւստի աս ամէնը նայելով ու մտառութեամբ քննելով՝ թող քու հաւատքդ օր ըստ օրէ ալ էվելի զօրանայ, քու ճշմարտութեան վրայ ունեցած փափաքդ թող շատնայ, և քու Մատուածապաշտութիւնդ հաստատուի :

Ուսուցիչ Վարդգէսի անհամարին զիայն-էլենը՝ Աբր-
էն-էլենն զիայն իր գրած ճասուհն առնը զուծ :

Արխոստովանիմ քեզն՝ կրսէ ինքը, թէ ինտոր որ
Էւետարանին մաքրութիւնը իր զօրութիւնը իմ
սրտիս կընէրգործէ, անանկ Սուրբ Վրոց գերա-
զանցութիւնն ալ զիս կըզմայլեցունէ : Աարգա-
մէր փիլիսոփաներուն գործքերը բոլոր իրենց
պերճախօս ասութիւններովը, և պիտի գանաս թէ
ինչպէս անարգ, ինչպէս արհամարհելի են անոնք
Սուրբ Վրոց հետ բաղդատելով : Աարե լի՞ է որ մէկ
գիրք մը՝ միանգամայն այսչափ պարզ և վսեմ ոճով
գրված, միայն մարդու գործ ըլլայ : Հնարաւոր է
որ ան սրբազան անձը՝ որուն պատմութիւնը ան
գիրքը կըպարունակէ, ըստ ինքեան լոկ մարդ մը
ըլլայ : Արգանան թէ ինքը յափշտակված մտօք
մէկու մը կամ փառասէր ազանդաւորի մը եղա-
նակովը խօսի : Ի՞նչ քաղցրութիւն և ի՞նչ մաք-
րութիւն կերեայ իր եղանակին մէջ . ի՞նչ բարե-
շնորհ ազգութիւն իր ասութեանը մէջ . ի՞նչ
վսեմութիւն իր առակներուն մէջ . ի՞նչ խորին ի-
մաստութիւն իր քարոզութեանը մէջ . ի՞նչ մտքի
արագութիւն, ի՞նչ ճարտարութիւն, ի՞նչ ճրչ-
մարտութիւն իր պատասխանիներուն մէջ . ի՞նչ
մեծ իշխանութիւն իր կիրքերուն վրայ : Ա՞ր է ան
մարդը՝ ո՞ր է ան փիլիսոփան որ կարող ըլլայ ա-
սանկ ապրիլ և ասանկ մեռնիլ, առանց տկարու-
թեան և առանց սնափառութեան :

«Պղատոն երբոր բարի մարդուն նկարագրու-
թիւնը կընէր՝ թէ անիկա յանցաւորութեան ամէն

կերպ զըպարտութիւններովը բեռնաւորած՝ և սակայն առաքինութեան ամենարարձը վարձատրութիւններուն արժանաւոր մէկը պիտի ըլլայ, ինքը ճիշտ է՝ իսուս Վրիստոսի վարքը կընկարագրէր. իր ըրած նկարագրութիւնը անանկ ըսքանչելի նմանութիւն ունէր Վրիստոսի վարքին, որ եկեղեցիին բոլոր հայրերը իմացան ան :

“Ի՛նչ նախապաշարմունք՝ ի՛նչ կուրութիւն պարտի ըլլալ Սոփրոնիսկոսի որդին Սարիամու Սրդիին հետը բազմատել : Ի՛նչ անհուն անհամեմատութիւն մը կայ անոնց մէջը : Սոկրատէս առանց ցաւի և առանց խայտառակութեան մեռնելով, դիւրութեամբ կրցաւ մինչև վախճանին իր պատիւը պահել : Բայց սակայն թէ որ իր մահը իր կեանքը չի պսակեր նէ, տարակուսելի բան մը պիտի ըլլար՝ թէ արդեօք Սոկրատէս բոլոր իր իմաստութիւնովը սնապիառ իմաստակէ մը էվելի էր մի : Արսով թէ բարոյականութեան գիտութիւնը ինքը հնարեց, բայց ուրիշները իրմէն առաջ բարոյականութիւն կրգործածէին : Աւստի ինքը միայն անոնց ըրածը պատմեց, ու անոնց օրինակը պատուիրեց : Սոկրատէս արդարութեան սահմանը տալէն առաջ Վրիստիդէս արդարութիւն կը գործէր : Սոկրատէս հայրենասիրութիւնը պարտք ըլլալ ցուցնելէն առաջ Աէոնիդաս իր կեանքը դրաւ իր հայրենեացը համար : Սոկրատէս ժուժկալութիւնը գովելէն առաջ Սպարտացիք ժուժկալ ժողովուրդ էին : Սոկրատէս առաքինութիւնը սահմանելէն առաջ Յունաստան առաքինի անձներով լեցուն էր :

“Բայց է՛իսուս իր քաղաքացիներուն մէջը ո՞ր կրցաւ սորվել ան զուտ և գերագոյն բարոյականութիւնը, որուն համար միայն ինքը մեղի տըւաւ

և՛ պատուէր և՛ օրինակ : Ըմենամեծ իմաստութիւնը կոյր նախանձաւորութեամբ մոլեգնեալ անձանց մէջը յայտնըվեցաւ , և զիւցազնական առաքինութիւններուն պարզութիւնը երկրիս վրայի ամէնէն ցած անձը մեծացուց : Սոկրատէս իր բարեկամներուն հետը խաղաղութեամբ իմաստասիրութեան պարապած մեռնելով՝ իր մահէն ՚ի զատ ամենայարմար մահ մը չերեար բաղձալու : Բայց Յիսուս բոլոր ազգէ մը նախատինք կշտամբանք ու չարախօսութիւն քաշած անհնարին ցաւերու մէջ իր հոգին աւանդելով , իր մահէն ՚ի զատ սոսկալի մահ չի կայ վախնալու : Իրաւ Սոկրատէս մահադեղը աննելուն՝ անիկա լալով իրեն մատակարարողը օրհնեց . բայց Յիսուս դառնակրօկիժ չարչարանքներուն մէջ իր անողորմ չարչարողներուն համար աղօթեց : Սողոյգ կրսեմ , թէ որ Սոկրատէսին կեանքը ու մահը փիլիսոփայի մը վայելուչ էր նէ , Յիսուսի կեանքը ու մահը Ըստուծոյ վայելուչ էր : Արծիք ունենա՞նք թէ ւետարանական պատմութիւնը լոկ առասպել մըն է : Իրաւ որ՝ բարեկամ իմ , անիկա առասպելաբանութեան նշան չունի . հապա անոր հակառակ՝ Սոկրատէսի պատմութիւնը՝ որուն վրայով մէկը չի տարակուսիր , Յիսուս Վրիստոսի պատմութեանը չափ աղէկ հաստատված չէ : Եւտակը՝ ասանկ կարծիքը միայն գ.թուարութեան տեղը կրփոխփրխէ առանց անիկա խափանելու : Վանզի առաւել խելք չի պառկելու բան է թէ խել մը անձինք մէկ տեղ միաբանէին ասանկ պատմութիւն մը գրել , քան թէ միայն մէկ հոգի ասանկ պատմութիւն մը կազմել տար իր վարքովը : Մանաւանդ թէ շրէայ հեղինակները ան ոճին բաւականութիւն չունէին , ու Ըւետարանին մէջը

պարունակված բարոյականութենէն օտար էին , որուն ճշմարտութեանը նշանները այնչափ սքանչելի և չի նմանելու են , որ անոնք հնարողները առաւել ևս զարմանալի հանգամանքներու տէր պիտի ըլլային , քան թէ անոնց Մտորիտն :

Չտորիտ-ի-ն Մտորիտի ճշարտոր-ի-տնը վրայ :

Մետարանիչները՝ որ Մետարանը գրեցին , պարզամտ՝ հաւատարիմ անխարդախ՝ ու տգէտ մարդիկ էին , խիստ խոնարհ վիճակի մէջ ըլլալով , և ասանկ նուրբ ու կապակցեալ կարգով խարէութիւն մը հնարելու և առաջ տանելու բոլորովին կարող չէին , ինչպէս որ Վրիստոնէական կրօնքը եղած պիտի ըլլար՝ թէ որ ճշմարիտ չըլլար : Ասե իրենց պատմութիւնները անկեղծութեան՝ պարզմտութեան՝ արդարութեան՝ և ճշմարտութեան զօրաւոր նշաններովը լեցուն են : Մնոնց ամենամեծ թշնամիները բնաւ չի կրցան պզտիկ բիծ մը գտնալ անոնց վարքին վրայ . ինչպէս ուրեմն ասանկ անհնարին խարէութիւն մը շինելու յարմար կրնանք կարծել անոնք : Մնոնք ոչ հաճութիւն՝ ոչ օգուտ՝ ոչ ալ զօրութիւն կրցան ստանալ անով . հապա անոր հակառակ ահագին չարիքներ հասաւ իրենց վրայ՝ նաև մահն ալ : Ուրեմն թէ որ անոնք ստախօս էին նէ , առանց պատճառի և ուռանց բան մը շահելու էր իրենց ստախօսութիւնը , մանաւանդ թէ մարդկային գործողութեանց վրայ սովորաբար զօրութիւն ունեցող բոլոր շարժառիթներուն և բոլոր օգուտներուն հակառակ ալ էր :

Մենք անանկ հաւատք մը քարոզեցին որ ստուծիւնը յաւիտենական դատապարտութեան տակ ձգելով կարգիլէ, և նոյն ատենը անհաւատին կարծեացը նայելով՝ ան նոյն հաւատքը՝ ստուծեամբ հաստատեցին. ու երբոր անհաւատին կարծեօքը իրենք խիստ անարգ և անշահ կերպերով աշխարհս խաբելու մոլորցունելու ետևէ էին, ան նոյն ատենը՝ ինչպէս որ ամէնս գիտենք, և ինքը անհաւատն ալ կըխոստովանի, անոնք մեծամեծ աշխատութիւններ անձերնին կառնէին ու անտանելի նեղութիւններ կըքաշէին բոլոր մարդոց արգարութիւն սորվեցունելու համար:

Մսիկա հաւատալու բան է մի. չէ: Մէն բանաւոր միտք աս արտառոց կարծիքը մէկ դի պիտի ձգէ, ու անոր հակառակ աւետարանիչներուն ճշմարտախօսութիւն պիտի խոստովանի:

Անատեն մահը Վրիստոնեային շունչը կտրեց,
ու երկուքն ալ աներևոյթ եղան: Իրենց ոտքին
տակը փոս մը բացվեր էր, ու անոր մէջ երկան բան
մը գրին:

Աս միջոցին որ ես կուլայի, մէյմալ յանկարծ
երկնային ձայներ ահանջիս եկան. վեր նայեցայ,
ու Վրիստոնեան ամպերուն մէջը տեսայ. իր երե-
սը կը փայլէր նոյն խնդումովը որ մեռնելէն քիչ
մը առաջ տեսայ, ու իր ձեռքերը կուրծքը կապեր
էր: Առսափայլ հրեշտակներ ուրախութեան
ձայներով իրեն մօտեցան, ու ինքն ալ անոնց պէս
սկըսեց փայլել: Անատենը նորէն լացի՝ ու գերեզ-
մանին մէջ նայելով իմացայ որ Վրիստոնեային
մարմինն էր անոր մէջինը, հողին երկինքը թոռն
ըլլալով:

Սահլը փաստին ճամբան է :

Մահը՝ բարի մարդու մը ուրիշ բան չէ , բայց միայն իր հօրը տանը մէկ պզտի խաւարային սենեակէ մը դուրս մութ գաւիթի մը մէջէն անցնելը գէպի ուրիշ սենեակ մը՝ որ գեղեցիկ ու մեծ է , լուսափայլ ու փառաւոր է , և զինքը սիրով հոն ընդունողը Մտուած է :

Ո՛վ իմ երկնաւոր բնակարանիս ճառագայթները ու լուսափայլութիւնները , երանի թէ ծագէիք գէպի վար , և փայլեցունէիք ան մութ գաւիթը ասանկ ուրախալից պայծառութիւնով մը , անանկ որ՝ երբոր անոր մէջէն անցնելու կանչովիմ՝ բոլոր վախերը հալածվին :

